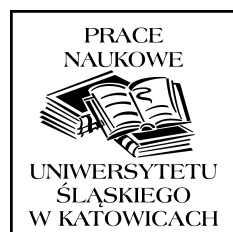

Wczytać świat —
międzykulturowość
w literaturze dla dzieci i młodzieży

NR 3131

Wyczytać świat —
międzykulturowość
w literaturze dla dzieci i młodzieży

Redakcja naukowa
Bernadeta Niesporek-Szamburska
Małgorzata Wójcik-Dudek
przy współpracy
Aleksandry Zok-Smoły

Redaktor serii: *Dydaktyka Języka Polskiego i Literatury*
Ewa Jaskółowa

Recenzent
Urszula Chęcińska

Redaktor: *Małgorzata Poglódek*
Projektant okładki: *Paulina Dubiel*
Autorka logo na okładce: *Wiktoria Barglik*
Redaktor techniczny: *Barbara Arenhövel*
Korektor: *Mirosława Żłobińska*
Łamanie: *Edward Wilk*

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2211-7 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-2382-4 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 24,5. Ark. wyd. 29,0.
Papier offset. kl. III, 90 g   Cena 42 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Wstęp (<i>Bernadeta Niesporek-Szamburska, Małgorzata Wójcik-Dudek</i>)	9
--	---

Część I

Międzykulturowe dialogi

<i>Hanna Dymel-Trzebiatowska</i> : Literacka gościnność. O Obcym w przekładzie literatury dziecięcej	15
<i>Agnieszka Przybyła-Dumin</i> : Inny/Obcy w literaturze dla dzieci. Wybrane aspekty	27
<i>Sylvia Liseling-Nilsson</i> : Obraz polskiej emigracji w najnowszej szwedzkiej literaturze wielokulturowej dla młodzieży	39
<i>Krystyna Zabawa</i> : Doświadczenie bycia obcym w książkach dla dzieci Barbary Gawryluk na tle propozycji innych autorów	49
<i>Beata Mytych-Forajter</i> : Plecy mamy. Fiński projekt Markusa Majaluoma w polskim domu	65
<i>Teresa Dalecka</i> : <i>Napisz do mnie z Afryki</i>	73
<i>Małgorzata Chrobak</i> : Ucząc się od Jurgielewiczowej. Inna w powieści Katarzyny Pranič <i>Ela-Sanela</i>	81
<i>Iwona Gralewicz-Wolny</i> : Pożegnanie Murzynka Bambo	95
<i>Piotr Sobolczyk</i> : Przekroczyć społeczną barierę „deprawacji nieletniego”. Bohater homoseksualny w literaturze dla dzieci i młodzieży	105

Część II

Przestrzenie międzykulturowej eksploracji

<i>Alicja Ungeheuer-Gołąb</i> : Dziewczynka, która uskrzydliła wyobraźnię. O Alicji w Krainie Czarów Lewisa Garrolla	125
<i>Alicja Baluch</i> : Pogranicza, czyli o relacjach przestrzennych w <i>Kotce Brygidy</i> Joanny Rudniańskiej	143
<i>Magdalena Sikorska, Katarzyna Smyczyńska</i> : Ewangelia według Korczaka. <i>Pamiętnik Blumki</i> Iwony Chmielewskiej	151
<i>Anna Kadykało</i> : Obraz dziecięcej rzeczywistości w utworach Nikołaja Nosowa	161
<i>Anita Wolanin</i> : Odmieniec i jego postawy wobec świata w twórczości Doroty Terakowskiej	175
<i>Karolina Jędrych</i> : O znaczeniu jedzenia w wybranych książkach Marii Krüger	185
<i>Magdalena Sikorska</i> : Opowieść graficzna <i>Przybysz</i> Shauna Tana, czyli obcość w oku patrzącego	199
<i>Justyna Budzik</i> : Różnorodność narysowana na ekranie: Joann Sfar i Marc Chagall w filmowej opowieści o <i>Kocie rabina</i>	209

Część III

Międzykulturowość baśni

<i>Oliwia Brzeźniak</i> : Wyszukać (odszukać) baśniowe bohaterki.	225
<i>Marlena Gruda</i> : Tożsamość hybrydalna w bajkach Feri Lainščka	237
<i>Ewa Ogłóża</i> : O <i>Małej syrence</i> Hansa Christiana Andersena	251
<i>Sylwia Gajownik</i> : Polimedialność baśni klasycznych na przykładzie <i>Królewny Śnieżki</i> braci Grimm	267
<i>Ilona Copik, Eugeniusz Szymik</i> : Inność fascynująca — antropologiczna analiza baśni Janoscha o Panamie	279

Część IV

Edukacja międzykulturowa

<i>Bronisława Kulka</i> : Z tradycji edukacji wielokulturowej. Teksty podręcznikowe z okresu porozbiorowego przygotowujące do życia w wielokulturowym świecie	295
---	-----

<i>Anna Adameczuk-Stęplewska</i> : Wielokulturowość w polskiej literaturze najnowszej jako przedmiot kształcenia polonistycznego na etapie liceum	311
<i>Iwona Morawska</i> : Czytanie (nie tylko) lektur szkolnych — dobrodziejstwo czy udreka?	325
<i>Grażyna Lasoń-Kochańska</i> : <i>Gender</i> w baśni a edukacja międzykulturowa	339
<i>Ewa Nowel</i> : Szkolne czytanie baśni na III i IV etapie kształcenia . . .	349
<i>Małgorzata Wójcik-Dudek</i> : Ulubieńcy pamięci umierają młodo — o czytaniu <i>Reduty Ordon</i>	363
<i>Wanda Matras-Mastalerz</i> : Świat Pana Wredzika, czyli o tolerancji, akceptacji i wielokulturowości w literaturze dla dzieci	375
Noty o Autorach	389

Wstęp

Termin *międzykulturowość* w swoją definicję ma wpisaną transgresyjność. Jeśli zatem przekraczanie granic, swoistego rodzaju płynność okazują się tak kluczowe dla międzykulturowości, to jednym z najbardziej interesujących zagadnień wydaje się to wszystko, co towarzyszy temu procesowi. Na obszarze objętym transgresją, nazwijmy go pograniczem czy wręcz „ziemią niczyją”, konstytuują się, a może lepiej: ważą się, nie tylko losy, lecz tworzy się przede wszystkim to, co nowe, niepowtarzalne, to, co rozsadza swoją odmiennością istniejące, ale już zbyt ciasne przestrzenie.

Powołując się na Józefa Tischnera, należałoby dodatkowo, a może przede wszystkim, włączyć w tę nieznaną przestrzeń twarz Innego, która może stanowić punkt odniesienia w kulturowym pograniczu. Jak pisze filozof: „Twarz innego stawia nas w krzyżowym punkcie świata”¹. Dzięki Innemu i pytaniom, które generuje jego obecność, dotychczasowe przekonanie o świecie i o sobie prawdopodobnie się dezaktualizuje. Na styku pytań i odpowiedzi wytwarza się za to energia, która dzięki swojej autentyczności i świeżości wydaje się wartością nie do przecenienia. Dzięki niej możliwe są przededefiniowania, modyfikacje i glossy na marginesach kanonów.

Niniejszą publikację można uznać za skromną glossę dopisaną do szeroko rozumianego spotkania z międzykulturowością. Stanowi ona próbę komentarza do zjawiska tego swoistego dialogu, obecnego także w literaturze dla dzieci i młodzieży. I choć problem międzykulturowości, spotkania z Innym, braku akceptacji nie od dziś jest podejmowany w literaturze dla młodego odbiorcy, to specyficzna sytuacja społeczna, polityczna czy nawet sytuacja komunikacyjna, mające ogromny wpływ na życie współ-

---

¹ J. TISCHNER: *Filozofia dramatu*. Kraków 2006, s. 25.

czesnego człowieka, z całą pewnością zmieniają perspektywę oglądu tego fenomenu, każąc włączyć do narracji tematy dotąd nieobecne, nieznanne czy tabuizowane.

Ambicją autorów i redaktorów książki był wieloaspektowy opis zjawisk, które mieszczą się w pojemnej definicji międzykulturowości, przy założeniu że głównym celem oglądu jest współczesna literatura dla dzieci i młodzieży.

Zbiór otwiera grupa artykułów zatytułowana *Międzykulturowe dialogi*. Teksty podejmują problem szeroko rozumianego dialogu międzykulturowego, ukazując inne perspektywy, prowadzące do zrozumienia lub dostrzeżenia tego, co naszemu rozumieniu bądź postrzeganiu wcześniej się wymykało. Wiedzie ów dialog od teorii i praktyki przekładu, który jest głównym tematem artykułu Hanny Dymel-Trzebiatowskiej, przez liczne teksty dotyczące zagadnienia poczucia obcości młodego człowieka na emigracji — ich autorkami są: Agnieszka Przybyła-Dumin, Sylvia Liseling-Nilsson, Krystyna Zabawa, Beata Mytych-Forajter, Teresa Dalecka, Małgorzata Chrobak — aż po propozycje przekraczania dotychczasowych granic interpretacyjnych, a tym samym detabuizowania literatury, co związane jest z nowymi metodologiami badania tekstów literackich przedstawionymi w artykułach Iwony Gralewicz-Wolny i Piotra Sobolczyka.

Kolejna grupa tekstów pod wspólnym tytułem *Przestrzenie międzykulturowej eksploracji* proponuje wiele innowacyjnych interpretacji tekstów kanonicznych. Propozycje nowego czytania „wielkich kodów kultury”, takich jak postacie literackie, wielcy ludzie, traumatyczne lub symboliczne wydarzenia, zostały wpisane w artykuły: Alicji Ungeheuer-Gołąb, Alicji Baluch, Magdaleny Sikorskiej i Katarzyny Smyczyńskiej, Anny Kadykało, Anity Wolanin i Karoliny Jędrych. Dodatkowo, w artykułach Magdaleny Sikorskiej i Justyny Budzik dokonuje się interesująca eksploracja międzykulturowej przestrzeni rozpiętej między obrazem (także filmowym) a literaturą.

Trudno, podejmując problem międzykulturowości, pominąć zagadnienia związane z baśnią. Tę część publikacji zatytułowaną *Międzykulturowość baśni* otwiera artykuł Oliwii Brzeźniak, którego autorka dokonuje w kontekście międzykulturowości interpretacji kulturowych postaci baśniowych. Autorka kolejnego artykułu Marlena Gruda, interpretując niedefiniowalną tożsamość postaci w bajkach F. Lainščka, przekonuje do tych egzotycznych dla polskiej kultury opowieści. Ewa Ogłóza proponuje nowatorskie, inne, bo przecież dotyczące odmienności, czytanie znanej baśni H.Ch. Andersena. Natomiast Sylwia Gajownik analizuje i wartościuje produkcje filmowe na podstawie znanej baśni braci Grimm. Krąg tekstów związanych z baśnią zamyka artykuł autorstwa Ilony Copik i Eugeniusza

Szymika, którzy poddają współczesną baśń próbie międzykulturowego czytania na lekcji języka polskiego.

Ostatnia grupa artykułów, pomieszczona w części zatytułowanej *Edukacja międzykulturowa*, oscyluje wokół zagadnień związanych z pedagogiką i dydaktyką przygotowującą młodego człowieka do spotkań z innością. Artykuły Bronisławy Kulki i Anny Adamczuk-Stęplewskiej stanowią przegląd propozycji edukacji wielo- i międzykulturowej obecnej w przeszłości w szkole i funkcjonującej współcześnie. Tekst Iwony Morawskiej dotyczy ważnego problemu związanego z lekturą szkolną, w której autorka dostrzega szansę na realizację edukacji międzykulturowej. Podobnie Grażyna Lasoń-Kochańska i Ewa Noweł, autorki dwóch kolejnych artykułów, we współczesnej interpretacji tradycyjnych baśni dostrzegają możliwość wprowadzania nowych treści do szkół w ramach prowadzenia dialogu międzykulturowego, propagowania postawy aktywnej tolerancji, wyrażającej się w traktowaniu odmienności jako wartości, a nie powodu do wykluczenia. Tę część publikacji zamykają teksty Małgorzaty Wójcik-Dudek i Wandy Matras-Mastalerz, które proponują inną niż dotychczasowa interpretację znanych tekstów dla dzieci oraz tych z kręgu lektur szkolnych.

Wniosek, który nasuwa się po krótkim oglądzie artykułów, można zamknąć w stwierdzeniu, że namysł nad międzykulturowością prowadzi do podróży w kierunku prowincji, peryferii. To właśnie tam, jak pisze Józef Tischner, „w krzyżowym punkcie świata”, który wcale nie sytuje się w jego centrum, jesteśmy zaskoczeni krzyżowym ogniem pytań. Aby udzielić na nie odpowiedzi, aby pokonać „biedę” niewiedzy, należałoby wykonać ogromną pracę — przedefiniować siebie i objąć troską Innego, odpowiadając twierdząco na jego wezwanie. Literatura dla dzieci i młodzieży tę próbę już podjęła, teraz zatem pora na czytelnika.

Bernadeta Niesporek-Szamburska, Małgorzata Wójcik-Dudek

Noty o Autorach

Anna Adamczuk-Stęplewska

dr

Katedra Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Alicja Baluch

prof. dr hab.

Katedra Literatury dla Dzieci i Młodzieży

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Oliwia Brzeźniak

mgr

Wydział Filologiczny

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Justyna Budzik

dr

Zakład Filmoznawstwa i Wiedzy o Mediach

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Małgorzata Chrobak

dr

Katedra Literatury dla Dzieci i Młodzieży

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Ilona Copik

dr

Zakład Filmoznawstwa i Wiedzy o Mediach

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Teresa Dalecka
dr
Centrum Polonistyczne
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Wileński

Hanna Dymel-Trzebiatowska
dr
Katedra Sławistyki
Uniwersytet Gdański

Sylwia Gajownik
dr
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Iwona Gralewicz-Wolny
dr
Zakład Teorii Literatury
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Marlena Gruda
mgr
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Karolina Jędrych
dr
Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Anna Kadykało
dr
Instytut Rosji i Europy Wschodniej
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Jagielloński

Bronisława Kulka
dr hab. prof. WSL
Zakład Edukacji Wielokulturowej i Językowej
Wyższa Szkoła Lingwistyczna w Częstochowie

Grażyna Lasoń-Kochańska
dr hab.
Instytut Polonistyki
Akademia Pomorska w Słupsku

Sylvia Liseling-Nilsson
dr
Instytut Języków i Literatur Słowiańskich
Uniwersytet Sztokholmski

Wanda Matras-Mastalerz
dr
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Iwona Morawska
dr hab.
Zakład Edukacji Polonistycznej i Innowacji Dydaktycznych
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Beata Mytych-Forajter
dr
Zakład Teorii Literatury
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Bernadeta Niesporek-Szamburska
dr hab. prof. UŚ
Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Ewa Nowel
dr
Zespół Szkół nr 1 w Ostrzeszowie

Ewa Ogłóza
dr
Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Agnieszka Przybyła-Dumin
dr
Katedra Pedagogiki
Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

Magdalena Sikorska
dr
Katedra Filologii Angielskiej
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Katarzyna Smyczyńska
dr
Katedra Filologii Angielskiej
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Piotr Sobolczyk
dr
Instytut Badań Literackich
Polska Akademia Nauk

Eugeniusz Szymik
dr
Zespół Szkół nr 2 w Czerwionce-Leszczynach

Alicja Ungeheuer-Gołąb
dr hab. prof. UR
Katedra Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej
Uniwersytet Rzeszowski

Anita Wolanin
mgr
Zespół Szkół w Bukowsku

Małgorzata Wójcik-Dudek
dr
Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Krystyna Zabawa
dr
Instytut Nauk o Wychowaniu
Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum w Krakowie